NOG EEN EN ANDER IN VERBAND MET HET
LEVEN EN DE WERKEN VAN PETRUS HOFSTEDÉ.

DOOR

Dr. J. P. DE BIE.

Op blz. 423 (Aanm.) van mijn boek over „Het Leven en de Werken van Petrus Hofstede” maakte ik melding van een aan Hofstede toegekend geschrift, getiteld „Aenspraek aen myne geringste medeburgen; in het byzonder, aen de bewoners van het zoogenaemde Agterklooster: Wegens derzelver stil, deugdzaam en, aen de beveelen der Hooge Overheit, gehoorzament Gedrag, op laetstleden VIIIsten Maert: zynde geweest de heuchlyke XXXVIIste Hooge Geboorte-Verjaring, van Nederlands teederstgeliefden Erfstadhouder, Willem den Vijfden; door Godts genade, Prins van Orange en Nassauw’, enz. enz. enz. door eenen waren Ouwerwetschen Vaderlander’, woonachtig aen de Maze, Onder Zinspreuk’: Semper Idem.” Z. pl. en jr. Zooals blijkt uit de „Bijlagen” achter mijn werk (p. XI, XII) was het mij niet gelukt een exemplaar van dit pamflet in handen te krijgen. Thans echter heb ik zulk een exemplaar in bezit. De lezing daarvan versterkt mij in de meening dat Hofstede naar waarheid

heeft verklaard, dat de inhoud niet van zijne hand is. Men vindt er een lofrede in op het Oranjelievend volk en op den Erfstadhouder. De schrijver vond daartoe aanleiding in het feit, dat men zich gehoorzaam had neergelegd bij het Overheidsbevel, waarbij uiterlijk vreugdebetoon ter gelegenheid van 's Prinsen verjaring was verboden „om wyze, voorzichtige en staatkundige redenen.” „Verder hierin te treden” — zoo lezen we op blz. 19, „betaemt ons niet; veelmin dat we vermetel genoeg zoude zijn, om 's Lands Oudsten te corrigeeren.” Integendeel, de schrijver schijnt een afkeer te hebben van alle verzet tegen de Overheid. „Maer gij” — zoo heet het dan tot de warme Oranjeklanten onder het volk (blz. 20, 21, 22) — „hoe gedroegt gij u, bij het ontvangen der Hooge Orders en Bevelen uwer Wettige Overheid? — laten wij voor u antwoorden; laet ons voor u blijven pleiten; — wij verkiezen uw' Advokaet te zijn; 't zal weinig moeite kosten, om het aangevangen pleit te voldingen. — Gij staektet, oogenbliklijk, het uitvoeren uwer voorgenome vreugdebedrijven: — gij zaegt, geheel en ten eenemale, daarvan af: — alle de in gereetheit zijnde fraeijgheden en verdere toebereidsels, waeräen gyl. zooveel tyd, arbeid en kosten, nutloos, verspilt had, verborgt gy, goedwillig, in een afgelegen hoekje van uwe geringe woningen:” enz. enz. Het bovenstaande als proeve van het geheel. De inhoud is over het algemeen van weinig beteekenis. — Of het pamflet van Bilderdijks hand is (zie „Het Leven en de werken van P. H.” blz. 423 Aanm.) laat ik hier verder in het midden; het is de vraag of dit ooit met zekerheid zal zijn uit te maken. Maar van P. Hofstede is het gewis niet. Wie eenigszins met 's mans pennevruchten vertrouwd is gevoelt dit onder het lezen van deze bladzijden. Zij zijn geschreven in een stijl, die, hoewel evenals de zijne niet overal van overdrijving vrij te pleiten, toch een geheel andere is, dan die, waaraan men hem veelal herkent. Het is begrijpelijk, dat men in dien tijd — op de laatste bladzijde vindt men het jaartal 1785 — Hofstede voor den steller van zulk een geschrift hield,

maar een en ander versterkt mij in de meening dat men hier den bal inderdaad missloeg.

Wie nader kennismaken wil met de wijze, waarop van zekere zijde in den lande aanvallen op Hofstede werden toegejuicht, neme kennis van N°. 19 der „Utrechtsche Courant” van 1786, waar men eene aankondiging vindt van H. Brinxma's „Tweede Brief” (vgl. „Het Leven en de Werken van P. H.” blz. 464 v.v.) tegen den Apologist. Maar inzonderheid verdient de aandacht eene publicatie van Brinxma in genoemde Courant N°. 81 van hetzelfde jaar, waaruit blijkt dat het gerucht zich verbreidde, alsof Le Sage ten Broek (vgl. hfdst. III § 12 van mijn werk) mede betrokken was in Brinxma's optreden tegen Hofstede. Ik laat die publicatie hieronder volgen:

„De Ondergeteekende L. brinxma iz., Procureur Fiscaal der Grietenye Ferwerderadeel, met leedwezen vernoomen hebbende, hoe de gruwelyke onwaarheid, van den Professor Petrus Hofstede, in des zelfs tweede Apologie, bladzijde 235 ingeweeven, als of te Rotterdam een M. A. N. woonde, die of direct of door een tweede hand met den Utrechtschen Courantier en de Friessche Briefschryvers Correspondeert, en zoo niet aan beide, ten minsten aan den eerstgenoemden, meer maalen Brieven afgevaardigd heeft, om langs dien weg zijn leugen en lasterkraam uitteventen. — hoe deeze verfoeyelyke leugentaal, voor al zeedert des Ondergeteekendens gedaane bekendmaking in de Utrechtsche en Historische Couranten van den 26 en 27 May deezes Jaars, te Rotterdam meer en meer verspreid, en van Apologistische Cabaal de Professor le sage ten broek, als die man, openlijk word genoemd, ten einde denzelven in een des te haatelyker dagligt te plaatsen: verklaart door deezen, uit liefde tot de waarheid, dat hy Ondergeteekende voor den 2 Juny 1786, nooit eenige letteren van den Hoog Eerwaardigen ten Broek heeft ontvangen, nooit door

een derde hand met denzelven Gecorrespondeerd, nog eenige bouwstoffen tot het opstellen zijner twee Brieven, van denzelven, of door deszelfs toedoen, 't zy van den Boekverkoper Krap, 't zy van den Utrechtschen Courantier, of van ter zyden, te hebben ontvangen: latende derhalven aan ieder, die waarheid lief heeft, over om te beoordeelen, met welk eenen geest de Rotterdamsche Bloemstrooier is bezield geweest, toen hij deeze voor de voeten opgeraapte leugen en lastertaal der Pen heeft uitgestooten.

Hogebeintum den 5 Juny 1786.

h. brinxma, i.z.

Uit het bovenstaande bemerkt men dus wie Hofstede op het oog heeft in zijne „Tweede Apologie” blz. 235 met den „Man te Rotterdam” — die mede de hand zou hebben in de aanvallen, uit Friesland tegen hem gericht. Hofstede schijnt daaraan — althans in den beginne — vrij wel geloofd te hebben.

In de Bijlagen van mijn werk (p. XLI) is onder de Historie-, Spot- en Zinneprenten in betrekking tot Hofstede ook genoemd de prent „Het Vorstelijke Galge-maal”. Volgens le Francq van Berkhey — en deze kon het weten — is echter de man, die op den ezel zittend is afgebeeld, met narrenkap op, de in dien tijd bekende Ds. de Haas te Leiden. Is dit zoo, dan heeft de hier bedoelde prent geen beteekenis in verband met Hofstede.

Karakteristiek voor den geest van dien tijd en opmerkelijk in verband met Hofstede's persoon is een kanttekening in manuscript op een regel uit le Francq van Berkhey's „Hollandsche Koemarkt”, mij van zeer gewaar-

deerde zijde medegedeeld. Die regel luidt aldus: „Og 't is de Geestlykheid die vuile logens braakt”; daarvan nu schrijft hij: „In hoeverre de geestlykheid in het liegen en bedriegen en het patrocineeren van de vry corpsen zig vergreepen heeft kan men nagaan uit de ... spotprenten op Professor en Dominé Le Sage ten Broek van Rotterdam. Onder tusschen is ook Proff^r Hofstede alhoewel sterk stadhouders gezind niet geheel vry te spreken van het odium Theologicum odium diabolicum en dus zeer zeker de geestelyke partyschap de Pest voor het volk, ik althans ben door Hendrik Arends en den Boekverkoper Hofhoud aangezocht geweest om zeer sterke geschriften van de Laatstgemelde Professor op myn naam in 't ligt te geven, op goed loon. Maar I. le Francq van Berkhey kon te wel de geestelyke kneepen, om er als een Kumpel of Kaat Mossel voor op te draijen.”

Indien bovenstaande mededeeling geloof verdient, kan daarom het bedoelde verzoek tot le Francq van B. gericht, nog buiten Hofstede zelf zijn omgegaan.

Ter aanvulling van Bijlage D op „Het Leven en de Werken van P. H.”, bevattende „Onuitgegeven brieven” moge de volgende, aan le Francq van Berkhey gericht, hier een plaats vinden. Uit dezen brief blijkt welke gevoelens de schrijver den geadresseerde toedroeg. Het schrijven is niet onaardig als tegenhanger van de daareven meegedeelde ontboezeming van le Francq v. B.

De brief luidt aldus:

Weledele Geleerde Heer!

Al voorlang moest ik UWEG. bedankt hebben voor de my toegezondene Dichtstukken. Ik heb egter de Somerquartieren in het Bredasche (werwaarts ik morgen hoop te reizen) niet willen betrekken voor dat ik my, in dezen, van myn pligt gekweten heb. Het zedelyke en Satyrische in beide uwe Dichtstukken heeft my om stryd behaagd. Ik wenschte wel, dat de

diensten door UWEG. voor de oude constitutie en Oranje be-
wezen, meer beloond mogten worden. Maar UWEG. is te Edel-
moedig van aart om, ook zelfs zonder vergelding, niet te willen
volharden in zijn Yver en brave grondbeginselen. Ik recom-
mandeer mij verder in UWEG. vriendschap en blijf met alle
achting

Weledele Geleerde Heer
UwEG.
Oodtmoedigen en onderdanigen
Dienaar

Rott. den 4 Meij 1789.

P. Hofstede.

Het adres luidde:

WelEdele Geleerde Heer!
De Heer J. Le
Francq van Berkheij Lector
etc. etc.

Te

Leyden.

Deze brief bevindt zich in origineel in eene belangrijke
collectie Le-Francq-van-Berkheyana, eigendom van den
Heer A. W. Sijthoff te Leiden.

Als een bewijs, hoe frisch van geest Hofstede tot het
einde zijns levens bleef, verdient nog vermelding, dat in
het jaar 1803, zijn sterfjaar (hij zelf was toen reeds 87
jaar oud) op den 28sten April ten zijnen huize de huwe-
lijksvoltrekking plaats had van Jodocus Heringa Ez. en
Mej. Nagel. (Deze mededeeling werd mij welwillend ver-
strekt uit de trouwboeken in het Rotterdamsch archief).
Vermoedelijk heeft Hofstede dit huwelijk dus nog zelf
ingezegend.